

DE SKJULTE ASPEKTER AF LOGOS

Forholdet mellem Myte og Logos i Platons Filosofi

Inga R. Gammel

Introduktion

Siden Oplysningstiden har der været en aldrig svigtende tro på logos. Ifølge en moderne tankegang har mennesket nemlig bevæget sig fra myten til logos. Myten har for længst udspillet sin rolle, og denne udvikling betragtes som irreversibel. Der er ingen vej tilbage! Denne holdning kommer til udtryk i den ikoniske titel på Wilhelm Nestlés bog *Vom Mythos zum Logos*, publiceret i 1940. Således bliver myten opfattet som et afsluttet kapitel i historien. Vores moderne verdensanskuelse er baseret på logos, og det ser ud som om, at alle kulturer før eller senere ender med at sætte logos – eller med det latinske udtryk ratio – som det styrende og overordnede princip. Men denne éndimensionalitet har en pris. Vores stærke tro på logos gør os blinde. For eksempel i Platons filosofi bliver det klart understreget, at logos ikke kan forklare alt eller bruges til alt. Og derfor mener Platon, at myten har en berettigelse. Ja, myten er en simpel nødvendighed. I moderne akademisk tradition bliver denne indsigt imidlertid ignoreret og forsvinder ud af fokus.

Den moderne idé, at logos skulle være i stand til underbygge og forklare alt, er ren ønsketænkning. Faktisk er begrebet logos blevet kraftigt udfordret især indenfor matematik og mikrofysik. Relevansen af at undersøge logos og de mere eller mindre skjulte aspekter af begrebet er derfor af interesse ikke blot for den naturvidenskabelige diskurs, men også for en forståelse af Platons filosofi og endelig for en forståelse af vores holdning til virkeligheden i en større og mere generel kontekst.

I det følgende skal jeg give en kort oversigt over Platons perception af den særlige sammenhæng mellem logos og mythos. Derefter skal jeg diskutere Gregory Vlastos' bog *Plato's Universe* som et eksempel på en moderne fortolkning, hvor den helt

afgørende forbindelse mellem mythos og logos bliver ignoreret. Endelig skal jeg kommentere aktualiteten af Platons filosofi i forhold til moderne naturvidenskab.

A. Platon: Mythos og Logos

Vejen til oplysning i Platons filosofi går via både mythos og logos. Hvor logos ikke kan trænge frem, må mythos tage over. Det er Platons synspunkt. Som vi skal se i de følgende eksempler, bruger Platon denne fremgangsmåde i forhold til alle fundamentale emner som f. eks. spørgsmålet om sjælens natur, oprindelsen af vores univers, etableringen af den harmoniske samfundsorden og endelig i hypoteserne om livet efter døden, dvs. sjælens skæbne efter døden.

I Platons store kosmologi, som udfoldes i *Timaios*, er Demiurgen agent for den guddommelige logos. Model eller paradigme for Demiurgens skaberproces er de evige ideer. Blandt de afgørende principper i skabelsesprocessen bruger Demiurgen først og fremmest orden i form af tal, proportion, cirkler, triangler, dvs. termer, som alle hører under logos og som hver især har del i skønheden. Det er en vigtig iagttagelse. For det betyder, at logos som et ordensprincip fra begyndelsen er tæt knyttet til æstetikken. Logos er orden, logos er struktur, logos er proportion, og logos er skønhed.

Når mennesket vil forstå den guddommelige logos – altings rationale – ja, da må man iagttage universet. I *Epinomis* hedder det, at selve universets karakter og indretning har medvirket til, at vi har lært at tælle:

I Modsætning til os er der jo mange andre levende Væsener, der af Naturen ikke engang har faaet denne Evne, at de af Faderen har kunnet lære at tælle, men i os har Gud først indplantet selve denne Evne, at vi kan forstaa, hvad der vises os, og dernæst har han vist os det og viser os det stadig.
(*Epin.* 978 A)

Hvis mennesket ifølge Platon skal blive oplyst, må det altså skue den guddommelige logos og iagttage, hvorledes denne logos viser sig i universets orden og i livet selv. At forstå den logos, som er indlejret i selve universet, i sjælen og i menneskets liv er målet for menneskeheden. Men der er problemer!

Menneskets begrænsede kapacitet for at forstå

Mennesket er konstant konfronteret med den guddommelige logos, som er indvævet i universets struktur. Men ikke alting er synligt eller umiddelbart tilgængeligt. Og yderligere forholder det sig sådan, at der er aspekter af skabelsen, som alene er kendt af Demiurgen. (Tim. 52 E) Sådan er vilkårene. Allerede på dette punkt bliver det klart, at mennesket er stillet i en vanskelig situation. Og det bliver værre endnu. Ifølge Timaios, naturfilosoffen i dialogen af samme navn, er der nemlig yderligere begrænsninger i menneskets evne med hensyn til at erhverve sig absolut viden. Timaios siger:

Du maa altsaa ikke blive forundret, Sokrates, hvis det viser sig, at der paa mange Omraader bliver mangt og meget – Guder og Universets Skabelse –, om hvilket vi ikke er i Stand til at give en Fremstilling, der helt igennem er præget af Enkelthedernes Nøjagtighed og indbyrdes Overensstemmelse. Hvis vi blot kan give en Fremstilling, der ikke ligner Sandheden mindre godt, end hvad andre har fremført, maa vi være glade til, ihukommende, at jeg, som taler, og I, der lytter og dømmer, har menneskelig Natur, og at vi derfor i disse Sager maa godkende sandsynlig Tale og ikke stræbe efter noget derudover. (Tim. 28 C)

I denne kontekst bliver der således redegjort for, hvorfor vi ikke kan undvære myten, som her omtales som en sandsynlig tale. Mytens funktion er at træde til, når den menneskelige viden slipper op. Undervejs i sin redegørelse for, hvorledes universet er blevet til, kommer Timaios til mikrofysikken, og her gentager han argumentet, at mennesket simpelthen er afhængig af den sandsynlige fortælling.

På grund af menneskets begrænsede kapacitet bliver det derfor vigtigt at bede til guderne om hjælp for at nå frem til en kvalificeret forståelse. Timaios siger:

Lad os derfor ogsaa nu ved Begyndelsen af vor Beretning bede en naadig Gud føre os frelste igennem en ny og usædvanlig Forklaring til en sandsynlig Slutning, og lad os saa begynde en Gang til. (Tim. 48 C)

Disse vilkår for menneskets søgen efter viden har følgende konsekvenser: 1) Der eksisterer en ontologisk difference mellem mennesket og det guddommelige. 2) Deraf følger, at mennesket må acceptere sin begrænsede evne for absolut indsigt og viden. 3) I forlængelse af disse vilkår må mythos – den sandsynlige tale – tages i anvendelse, når logos har nået sin grænse. Kun således vil det lykkes for mennesket at erhverve sig

viden og at blive oplyst. Altså, logos kan bringe mennesket langt, men i sidste ende må mythos tage over. Som vi skal se i det følgende, diskuterer Platon dette fænomen i relation til en lang række forhold.

I *Faidros* dialogen tales der om sjælen, og Sokrates mener, at kun et guddommeligt væsen ville være i stand til at give en fyldestgørende redegørelse for, hvad sjælen er. Men mindre kan også gøre det. Sokrates siger:

Men om Sjælens Væsen maa vi tale saaledes: at sige, hvad Sjælen er, vilde kræve en lang Redegørelse, der helt igennem var baaret af guddommelig Inspiration; men hvad Sjælen ligner, lader sig ane gennem et Billede, antydet i faa Ord af menneskelig Forstand. (Faidros 245 C)

Også i *Staten* bliver der argumenteret for, at mythos er en nødvendighed. I den fantastiske fortælling om helten Er, der dør på slagmarken, men som vender tilbage fra de døde for at levere indsigt i livet efter døden, bliver den mytiske viden et vigtigt element i organiseringen af den gode stat. Sokrates siger:

Paa den Maade, kære Glaukon, blev Fablen altsaa frelst og gik ikke fortabt, og den kan ogsaa frelse os, hvis vi tror på den, og saa vil vi nok komme godt over Glemselens Flod og ikke faa vor Sjæl besmittet. (Staten 620 D)

Pointen her er, at de ting, som Er kan fortælle om livet efter døden, samtidig kaster lys over, hvorledes vi bør leve og hvordan vi bør indrette den gode stat, hvor der bliver taget hånd om opdragelsen.

Endelig gør Sokrates rede for sine refleksioner om mythos i *Faidon*, hvor samtalens tema er spørgsmålet om sjælens udødelighed:

Med Sikkerhed at hævde, at alt dette forholder sig netop saaledes, som jeg har skildret det, det vilde ikke være passende for en fornuftigt tænkende Mand; men at det dog gaar vore Sjæle saaledes, og at det er sadanne Steder, de kommer hen, saa sandt det er klart, at Sjælen maa være udødelig, det forekommer mig at være en naturlig Tanke og vel værd, at man fæster Lid til den. Det er jo et herligt Vovestykke, og man bør fordybe sig i saadanne Tanker, der virker fortryllende paa Sindet. Derfor har jeg ogsaa dvælet saa længe ved denne digteriske Fortælling. (Faidon 114 B)

Begrænsningerne i logos eller den begrænsede rækkevide af logos' funktionsområde stammer ikke nødvendigvis fra logos selv, men begrænsningerne ligger snarere i menneskets manglende evne til at forstå alt. Altså, logos kan bringe mennesket langt, men i sidste ende må mythos tage over. Det er menneskets vilkår. Og på denne baggrund får Platon vist, at mythos kan levere noget, som logos ikke kan.

Mythos

Mens logos kan tilvejebringe viden og detaljeret redegørelse for, hvordan man bevæger sig fra A til B – ja, så kan mythos på den anden side tilbyde et billede på helhed, noget som logos ikke kan give. I *Timaios* (29) siges det, at universet er et image, eller en kopi af det evige. Det vil sige, at beskrivelsen af kosmos som en helhed alene kan leveres af mythos. Et lignende eksempel gives i *Symposion*. Da Alkibiades vil beskrive Sokrates, kommer han i knibe. Han siger:

Men naar jeg skal tale for Sokrates, mine Herrer, saa vil jeg forsøge at gøre det saadan, i Billeder. Maaske vil han nu tro, at det er for at gøre Nar ad ham, men jeg skal bruge Billedet for Sandhedens Skyld, ikke for at gøre Nar.
(Sym. 214 E)

I dette citat siger Alkibiades flere ting. For det første er Sokrates' personlighed så kompliceret og rigt facetteret, at Alkibiades må gribe til at sammenligne ham med både Silenus og Marsyas. Altså, Alkibiades må bruge billeder. Alene mythos kan levere og rumme forestillingen om denne helhed, der inkluderer alle de aspekter, som findes i Sokrates' personlighed. For det andet er det en vigtig pointe, at Alkibiades er omhyggelig med at understrege, at mythos i virkeligheden sigter mod at udsige sandheden. Myten har som mål at levere et sandt billede.

Mythos, Logos og Muserne

Endelig skal jeg gøre opmærksom på endnu en vigtig observation. Som vi har set, er filosofi og videnskab ifølge Platon ikke de eneste veje til sandhed. Det er nemlig ikke altid muligt at nå frem til en forståelse af den guddommelige orden udelukkende ved hjælp af logos. Som vi allerede har diskuteret, må mythos bringes i spil. Myte kan optræde i et utal af former, som også kan bane vejen til viden og forståelse. Og her træder myten til i skikkelse af Muserne. I *Timaios* hedder det, at filosofi, syn, hørelse

og sprog er gaver fra guderne, som skal hjælpe mennesket til at forstå de kosmiske sammenhænge. Men også Muserne har en vigtig funktion i denne sammenhæng, for de bibringer mennesket sans for rytme og harmoni. Herom hedder det: "Harmonien, hvis Bevægelser er beslægtede med Sjælens Kredsløb inden i os, er en Gave fra Muserne til den, der omgaaes dem med Fornuft; den skænkes ikke som et Middel til at skaffe tankeløs Nydelse – hvad man nutildags tror er Meningen med den –, men som en Forbundsfaelle, der kan bidrage til at bringe Orden og indre Overensstemmelse, hvor Harmonien mangler i vore Sjæles Kredsløb. Samme Formaal tjener ogsaa Rytmen, som Muserne har skænket os, fordi Sjælen hos de fleste af os ikke har den rette Takt og savner Ynde og Finhed. (*Tim.* 47 D) Altså, rytme, sang og dans kan anvendes til at harmonisere menneskene med den store kosmiske orden.

I Platons filosofi er mythos og logos intimt forbundet. Når logos ikke kan levere yderligere viden, må mythos tage over, og Platon argumenterer for dette synspunkt igen og igen. Ifølge Platon er der ingen konkurrence eller kamp mellem mythos og logos. Begge er værktøjer, og begge skal anvendes, når mennesket skal finde vejen til et godt liv. Ifølge Platon er det en permanent situation.

Det er i øvrigt en underfundig pointe, at logos som orden og skønhed toner frem i kraft af ja – en myte. Platon er nemlig ikke den første, der forbinder mythos, logos og Muserne. I Pindars forsvundne Zeus hymne¹ hører vi om Musernes fødsel og om hvorfor, de blev bragt til verden. Da verden var blevet skabt og ordnet, indkaldte Zeus samtlige guder for at høre, om der manglede noget. Guderne blev overvældet af verdens skønhed – ja, nærmest stumme. Derfor mente de, at der manglede en stemme til at prise den guddommelige orden. Derefter beretter myten, hvorledes Zeus sammen med Mnemosyne bliver forældre til de ni Muser. Deres virke er kontinuerligt at prise verdens orden og skønhed. Således bliver deres uophørlige sang til en stadig erindring om kosmos' sande natur. Det er vigtigt, for bevidstheden står altid i fare for at blive uskarp og for at lade tilegnet viden synke ned i glemsel. Det vil sige, at Pindar i lighed med Platon, mener, at logos ikke kan stå alene. Logos kan som sådan ikke prise sig selv. Men logos må prises i mytens form. Logos strukturerer verden, mens myten leverer et billede på verden i dens helhed.

---

1. Se Eike Barmeyer: *Die Musen*. Ein Beitrag zur Inspirationstheorie. München 1968, p. 124 ff.

I den moderne reception af Platon er myten som tema imidlertid fraværende. Dette emne skal vi diskutere i det følgende.

B. Gregory Vlastos: *Plato's Universe*

Gregory Vlastos' bog *Plato's Universe* er et eksempel på, hvorledes Platons forståelse af logos og mythos er blevet behandlet eller rettere maltrakteret i moderne forskning.

Vlastos' ambition er for det første at analysere Platons bidrag til antikkens udvikling af teorier om kosmos og for det andet at vurdere Platons teorier fra et moderne filosofisk og videnskabeligt synspunkt. Vlastos medgiver, at Platon har leveret en teori om himmellegemernes ordnede bevægelser. Det vil sige, at Platon på basis af et metafysisk system (det skønne, det gode og det sande) har frembragt en genuin indsigt – et faktum, som Vlastos finder det meget vanskeligt at acceptere. Vlastos mener tillige, at Platons kosmologi er overvurderet, og han finder også, at Platon er en ekstrem overvurderet filosof.² Vlastos slutter sin analyse af Platon med følgende bemærkning: "Grounding all physical causes in the architectonic structure impressed on matter by its divine artificer, Plato, in his own perversely original way sustained the faith that our world is cosmos. He gave rational men a pious faith to live by in two millennia all through which science was more prophecy than reality."³ Med Vlastos' ord: Platons filosofi er mere profeti end realitet! Spørgsmålet er imidlertid, om det er en fair vurdering?

Vlastos ignorerer helt bevidst Platons klare og præcise argumenter for anvendelse af mythos ved at omtale mythos som eventyr. Ved denne manøvre forskyder Vlastos problemet ved at ikke respektere, at myte og eventyr er to forskellige genrer, som hver især har deres egen karakter og funktion. Mens eventyret foregår i abstrakt tid – Once upon a time there was a king – ja, så er mytens intention faktisk at give et helt konkret og sandt billede af virkeligheden. Med Alkibiades' ord: Myten sigter efter at udsige sandheden! Og det samme gør Platon. Men Vlastos reducerer Platons kosmologi – fordi den kun er sandsynlig tale – til blot at være en form for æstetisk leg. Vlastos forestiller sig også, at hvis man kunne stille Platon spørgsmålet, hvorfor vi skulle godtage netop hans udlægning i konkurrence med andre kosmologier, ja så ville

---

2. Gregory Vlastos: *Plato's Universe*. Parmenides Publishing 2005, Introduction p. xxv.

3. Vlastos 2005, p. 97.

Platon blot give en æstetisk grund til, at vi skulle foretrække hans fortolkning.⁴ På den måde fordrejer Vlastos ikke alene Platons brug af myten, men han reducerer samtidig Platons æstetiske tilgang til kun at være udtryk for en form for æsteticisme uden nogen form for alvor bag. Imidlertid giver Vlastos' arrogante bemærkninger om Platons æstetiske fortolkning af universets oprindelse bagslag. Som vi skal se, afslører Vlastos, at han ikke er up-to-date med, hvad der foregår indenfor kosmologien – hverken historisk eller nutidigt.

Historien viser, at æstetik og kosmologitænkning altid har været forbundet på den ene eller anden måde.⁵ Ifølge Platon er kosmos organiseret på grundlag af et princip om skøn orden, hvor proportion spiller en afgørende rolle. Senere kommer astronomen Johannes Kepler frem til en lignende konklusion, som kommer til udtryk i hans berømte udtalelse: "Geometria est archetypus pulchritudinis mundi", dvs. geometrien er skønhedens arketype i verden. Også i moderne kosmologitænkning indgår undertiden æstetiske dimensioner og termer af forskellig slags, som argumenter for universets mystiske skønhed. Albert Einsteins berømte ligning – $E=mc^2$ – som understøtter hans relativitetsteori, bliver beundret af alle som værende et mesterværk af elegance og skønhed. Einsteins relativitetsteori er tilmed en teori, som stadig holder her ca. 100 år efter, den blev fremsat. Senere i sin karriere blev Einstein involveret i nogle ophedede diskussioner vedrørende spørgsmålet om karakteren af orden i universet. Einstein blev voldsomt provokeret af opdagelserne indenfor kvantefysikken, hvor det viste sig, at det er umuligt at forudsige, i hvilken retning en elektron vil springe. Denne nye indsigt anfægtede i den grad Einstein. I et brev fra 1924 skriver han følgende til en ven: "I cannot bear the thought that an electron exposed to a ray should by its own free decision choose the moment and direction in which to jump away. If so, I'd rather be a cobbler or even an employee in a gambling house than a physicist. It is true, my attempts to give the quanta palpable shape have failed again and again, but I'm not going to give up hope for a long time yet."⁶ Einstein holdt fast ved sit synspunkt, og det

---

4. Se Vlastos 2005, p. 93.

5. For en diskussion af dette tema, se Inga R. Gammel: *The Passion for Order. Myth and Beauty in the Writings of Plato, Heisenberg, Pauli, Jung, John D. Barrow, and Others*. Shaker Verlag. Aachen 2015, pp. 281-409.

6. *Interdisciplinary Science Reviews*, Albert Einstein-Centenary Year 1979, Vol. 3, Number 4, December 1978, p. 270.

er i forbindelse med denne debat, at Einstein udtaler de berømte ord: "Der liebe Gott wurfelt nicht." I lighed med Kepler så Einstein orden i kosmos. Der er imidlertid mange holdninger til spørgsmålet om, hvorvidt æstetiske præferencer og æstetiske synspunkter overhovedet har noget at gøre inden for naturvidenskab og kosmologi, men som historien viser, kan man ikke fraskrive den æstetiske tilgang til problemløsning betydning.⁷

Der eksisterer tilstande af uorden og kaos i universet, men på den anden side er det alligevel orden, som er fremherskende i vores del af universet. Hvis det ikke forholdt sig således, ville vi simpelthen ikke være tilstede på den blå planet. Kosmisk orden er den understøttende faktor, og kosmisk orden sætter sig igennem helt ned på det mikrokosmiske niveau, hvor partikler har en forkærlighed for symmetri. Man har brugt udtrykket, at partiklerne danser, og når de gør det, er symmetrien den organiserende faktor. Faktisk er det således, at symmetri er det helt store tema på dette niveau af fysikken. Og netop symmetri udgør et af ældste termer i det æstetiske vokabularium. Således er der ingen grund til latterliggøre Platon på grund af hans æstetiske inklinationer. Også moderne videnskab er dybt forbundet med det æstetiske.

Ser vi på de store temaer, der bliver diskuteret inden for moderne videnskab, bliver det endvidere tydeligt, at Vlastos har taget et forkert afsæt. Vlastos' bog blev publiceret i 1975, og igen i 2005. I 1975 var det allerede velkendt fakta i videnskabelige kredse, at efter Kurt Gödels opdagelse indenfor matematikken, må det accepteres, at der er grænser for viden. En anden begivenhed, der chokerede den videnskabelige verden, var som allerede omtalt opdagelserne inden for kvantefysikken, som førte til, at den konventionelle forståelse af logos kollapsede, men vel at mærke kun når man bevægede sig ned i mikrofysikken.⁸ Opdagelserne inden for matematik og kvantefysik førte efterhånden til en ny forståelse af logos, dvs. man blev klar over, at logos ikke altid kan bruges til at frembringe/understøtte sand viden. Men i modsætning hertil ser det ud som om Vlastos advokerer en opfattelse af videnskab, som hører til det i 19. århund-

---

7. For en videre diskussion af dette tema, se S. Chandrasekhar: *Truth and Beauty. Aesthetics and Motivations in Science*. Chicago and London 1987.

8. Se Gammel 2015, pp. 106-116.

rede, hvor det stadig var et dogme, at mennesket en dag vil blive i stand til at vide alt i absolut forstand. Men som vi har set, var det ønsketænkning.

Også antagelsen, at videnskabelige opdagelser fremkommer blot i kraft af en udelukkende logisk fremgangsmåde, har vist sig at være ønsketænkning. Faktisk er det således, at man kan lave spektakulære kataloger med lange lister over opdagelser, som er kommet i stand på de mærkeligste måder. Videnskabshistorien er fyldt med underholdende historier. Johannes Kepler var dybt inspireret af ideen om *Treenigheden*, og denne idé spillede en afgørende rolle i hans teoridannelse. Isaac Newton så som bekendt et æble, der faldt til jorden og udviklede sin teori om tyngdekraften. Den tyske kemiker August Kekulé, som lavede research på benzin molekylets struktur, så i en drøm, hvorledes en slange formede en cirkel. Og det førte ham til den succesfulde opdagelse, at benzin molekylet har en struktur, som danner en ring med seks atomer. Sidst i 1940erne gik Thomas Gold og Hermann Bondi ud for se en film, som hed *Dead of Night*. Inspirationen fra denne film førte til, at de udviklede *the steady-state-universe* teorien. Denne teori blev den ledende teori, indtil den i 1964 blev overhalet af en ny og epokegørende opdagelse. Arno A. Penzias og Robert W. Wilson ville undersøge radiobølger fra Mælkevejen. I det mindste var det, hvad de selv forstillede sig. Men deres arbejde blev forstyrret af en vedvarende støj. Først troede de, at en fugl havde bygget rede i deres udstyr, men så blev det klart, at de havde opdaget det, som i dag benævnes *the heat radiation*, som stammer fra *the Big Bang*. Denne opdagelse er blevet anset for at være én af vigtigste opdagelser, som er blevet gjort i det 20. århundrede. *Heat radiation*, som også kaldes for *the afterglow* fra *the Big Bang*, har afsløret et bemærkelsesværdigt fænomen. Det har vist sig, at temperaturen i universet er den samme overalt. Dette faktum er et stort mysterium, men opdagelsen har medført en masse nye informationer. Penzias and Wilson gjorde deres store opdagelse ved et rent held. Den klassiske term herfor er *serendipity*, dvs. at man kommer til at gøre en opdagelse ved et heldigt tilfælde. Penzias og Wilson fik deres Nobelpris i 1978. Der er ingen ende på sådanne historier, men det viser, at videnskabelige opdagelser ikke alene blot er et spørgsmål om simple logiske processer. Sådanne eksempler fik den østrigske fysiker og Nobelprisvinder Wolfgang Pauli til at udvikle ideen om *Background Physics*. Ifølge Pauli er en videnskabelig teori først fuldt forstået, når man har inkluderet alle de

synkronistiske, mytiske og symbolske lag, som førte til opdagelsen af ny videnskabelig teori.⁹

Men der flere problematiske aspekter i Vlastos' reception af Platon. Vlastos' argument, at Platon slet ikke er af interesse for moderne videnskab, er ude af trit med, hvordan mange videnskabsmænd forholder sig til Platons ideer.

For det første, er det sjældent, at man bruger tid på at analysere Platons fantastisk udlægninger efter én-til-én metoden. Fysikere som f.eks. Werner Heisenberg, Wolfgang Pauli, Erwin Schrödinger og andre er optaget af Platon, fordi de finder hans spekulationer over orden inspirerende. Yderligere forholder det sig således, at mange moderne matematikere fortolker matematikken på en måde, som minder om Platon, hvor matematikken bliver udlagt som et symbolsk sprog, der henviser til et dybere liggende lag af virkeligheden.

Men hvorfor – kunne man spørge – skulle den moderne videnskab genoplive Platons forståelse af matematikken? Ja, det mærkelige ved matematik er, at ingen i virkeligheden ved, hvorfor matematik fungerer så godt. Ingen ved, hvad der ligger bag matematikken. De store spørgsmål er: Er matematikken blot et produkt af den menneskelige bevidsthed? Er matematik blot en formalisme, som ikke beror på et dybere lag i virkeligheden? Eller er matematikken en sand opdagelse, som refererer til dimensioner, som er autonome og ikke menneskeskabte? I sin bog *The Artful Universe. Expanded* har den engelske astronom og matematiker John D. Barrow karakteriseret den nuværende situation med følgende vittige bemærkning: "For it is a well-kept secret of mathematicians that even they do not know what mathematics is."¹⁰

Til trods for at den moderne videnskab er langt foran den antikke spekulative forskning, så forholder det sig stadig således, at det bedste svar, som videnskaben kan levere, når det gælder spørgsmålet: Hvad er matematik? er at henvise til en slags Platonisme. Den term, der bliver anvendt er *Platonist mathematics*.¹¹ Når videnskaberne

---

9. Wolfgang Paulis koncept *Background Physics* er diskuteret i min bog. Se Gammel 2015, p. 251 ff.

10. John D. Barrow: *The Artful Universe, Expanded*. Oxford University Press. New York 2005, p. 248.

11. John D. Barrow: *Pi in the Sky. Counting, thinking and being*. Oxford University Press 1992, p. 272 ff.

søger efter orden i universet, søger man efter mønstre. Som Barrow har formuleret det: "Where there is life there is pattern, and where there is pattern there is mathematics."¹²

Som nævnt beskylder Vlastos Platon for at have leveret en fantasiful historie, som tilmed er ornamenteret med æstetisk nonsens.¹³ Som Vlastos skriver: "More like prophecy than reality." Vlastos excellerer i en særlig slags blindhed og ignorerer fuldstændigt, at også den moderne videnskab er engageret i forudsigelser. Når Vlastos beskylder Platon for at profetere og ikke levere videnskab, ignorerer han, at den moderne kosmologi heller ikke kan besvare de ultimative spørgsmål. I sin bog *The Cosmic Century* giver den engelske astrofysiker Malcolm S. Longair følgende beskrivelse af situationen i den moderne kosmologi: "One of the consequences of precision cosmology is the troubling result that we do not understand the nature about 95% of the material which drives the large-scale dynamics of the Universe."¹⁴

Afslutning

I dag har logos triumferet over alle andre termer. Og vi tror, at myten er noget, som kun har relevans indenfor kunsten. Wolfgang Schadewalt skriver i *Anfänge der Philosophie bei den Griechen*, at den moderne forståelse af logos har gjort logos til et blot teknisk redskab, hvorved logos som begreb har mistet dets metafysiske dimension. Helt kort, så ser Schadewalt den moderne forståelse af logos som en slags degenereret opfattelse af logos. Men selvom vi måske ikke engang er opmærksomme på dette, så er det dog stadig således, at selv i denne ifølge Schadewalt degenererede form er logos forbundet med forestillingen om orden. Logos kan støtte og underbygge mange ting, men ikke alting! Og hvor logos ikke kan stille noget op – ja, der træder myten fænomenerne i møde. Logos leverer struktur, og myten kan udtrykke helheden. Men som det fremgik af Pindars Zeus hymne er logos rummet af myten, mens det omvendte ikke er tilfældet. Det er et af logos' skjulte aspekter.

---

12. Barrow 2005: *The Artful Universe. Expanded*, p. 278 ff.

13. For en analyse af æstetikens rolle i Platons tænkning, se Inga R. Gammel: *The Power of Beauty. On the Aesthetics of Homer Plato, and Cicero*. Aarhus University Press, 2015, pp. 67-106.

14. Malcolm S. Longair: *The Cosmic Century. A History of Astrophysics and Cosmology*. Cambridge University Press 2006, p. 442.

Ser vi på den moderne videnskab, viser det sig, at Pindar og Platons positive argument for myten ikke er så eksotisk, som vi måske tror. Wolfgang Pauli, der som nævnt tilhørte inderkredsen af de videnskabsmænd, der i første halvdel af 1900-tallet gjorde epokegørende opdagelser indenfor kvantefysikken, lagde megen vægt på at understrege, at den videnskabelige sandhed som regel forekommer som en *ad hoc* viden. Som han udtrykte det, er det sjældent et spørgsmål, om en videnskabelig teori vil blive overgået af nye indsigter. Det er blot et spørgsmål om tid. Men vejen til målet er aldrig simpel; den menneskelige kreativitet slynger sig mellem myte og logos.

BIBLIOGRAFI:

- Barmeyer, Eike: *Die Musen*. Ein Beitrag zur Inspirationstheorie. München 1968.
- Barrow, John D.: *The Artful Universe, Expanded*. Oxford University Press. New York 2005.
- Blumenberg, Hans: *Arbeit am Mythos*. (1979) Suhrkamp. Frankfurt am Main 1990.
- Chandrasekhar, S.: *Truth and Beauty*. Aesthetics and Motivations in Science. The University of Chicago Press. Chicago and London 1987.
- Gadamer, Hans-Georg (Hrsg.): *Um die Begriffswelt der Vorsokratiker. Wege der Forschung*. Band IX. Darmstadt 1968.
- Gammel, Inga R.: *The Power of Beauty*. On the Aesthetics of Homer, Plato, and Cicero. Aarhus University Press. Aarhus 2015.
- Gammel, Inga R.: *The Passion for Order*. Myth and Beauty in the Writings of Plato, Heisenberg, Pauli, Jung, John D. Barrow, and Others. Shaker Verlag, Aachen 2015.
- Longair, Malcolm S.: *The Cosmic Century*. A History of Astrophysics and Cosmology. Cambridge University Press 2006.
- Nestlé, Wilhelm: *Vom Mythos zum Logos*. Die Selbstentfaltung des griechischen Denkens von Homer bis auf die Sophistik und Sokrates. Alfred Körner Verlag. Stuttgart. 1940.
- Plato: *Complete Works*. Edited, with Introduction and Notes, by John M. Cooper. Hackett Publishing Company. Indianapolis/Cambridge 1997.
- Platon: *Platons Skrifter*. Bind I-X. Udgivet ved Carsten Høeg og Hans Ræder. København 1953-1955.
- Reinhardt, Karl: *Platons Mythen*. Bonn 1927.
- Vlastos, Gregory: *Plato's Universe*. With a new Introduction by Luc Brisson. Parmenides Publishing 2005.

Schadewaldt, W.: *Die Anfänge der Philosophie bei den Griechen*. Die Vorsokratiker und ihre Voraussetzungen. Tübinger Vorlesungen Band I. (1978) Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft 218. Frankfurt am Main 1995.